

Editorial

30 anys de seguiment de l'avifauna a Collserola

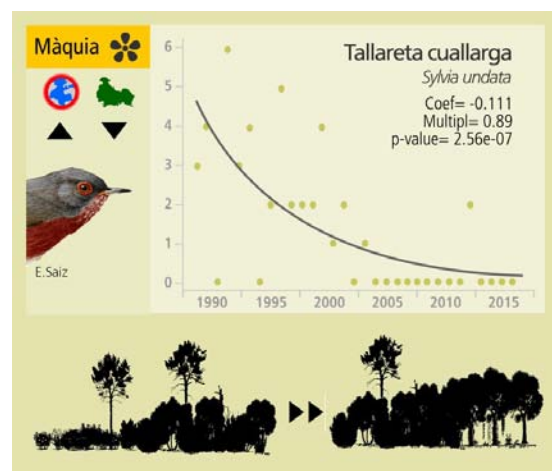
Un dels principals motors del canvi global es el generat pels canvis en les cobertes i usos del sòl que, malgrat operar en una escala més local, poden tenir efectes en la conservació de la biodiversitat, fins i tot més importants que el canvi climàtic. En l'àmbit biogeogràfic de la conca mediterrània, aquests canvis s'han concretat en la pèrdua d'hàbitats com a resultat de la urbanització, l'abandonament de les activitats agrícoles i forestals i en un augment de l'estrat arbustiu derivat de la pròpia successió de la vegetació, sense que fins al moment es disposi d'una informació completa sobre el seu impacte en la biodiversitat.

En el Parc Natural de la Serra de Collserola, s'han monitoritzat les poblacions avifaunístiques en els darrers 30 anys mitjançant un seguiment estratificat. Per cada unitat de paisatge, des de conreus fins a formacions forestals més madures, s'han dut a terme transectes en el decurs de les temporades de cria i hivernada i s'han obtingut índexs relatius per a totes les espècies. Cal remarcar que els ocells en època de cria són molt sensibles als canvis —subtils i imperceptibles per als humans— de la cobertura i l'arquitectura de la vegetació, més que no pas als canvis florístics. Els seguiments a l'hivern ens aporten informació sobre

la disponibilitat tròfica dels diferents ambients. Són, doncs, força útils com a indicadors dels canvis en el territori.

Els resultats d'aquesta llarga sèrie mostren una tendència negativa en espècies associades a hàbitats més oberts, i els anàlisi constaten un increment de la component forestal de l'avifauna, tant a la primavera com a l'hivern, a causa de l'augment de la complexitat en l'estructura vertical de les formacions forestals com a efecte directe de la disminució d'activitats d'explotació del bosc. Fins i tot s'ha registrat la presència de noves espècies, pròpies de formacions planifòlies.

Aquests canvis estarien relacionats, doncs, tant en la pèrdua real d'hàbitat,

més notòria en conreus per canvis d'usos, com en la pròpia dinàmica del procés de la successió de la vegetació en tots els ambients cap a cobertes més llenyoses.

Tanmateix, els canvis avifaunístics observats al

Parc Natural de Collserola difereixen del que podria esperar-se en un context de major aridesa fruit del canvi climàtic; és a dir, un increment de les espècies mediterrànies, cosa que referma, doncs, la importància dels canvis d'usos en la composició faunística, en aquest cas d'ocells, a escala local. ■

Web Pol·linitzadors de les Illes Balears.

El corall de nou

Periòdicament els mitjans de comunicació fan referència al corall vermell, en uns casos fent-se ressò d'informes científics que constaten la seva regressió al litoral català, en altres informant sobre la pesca furtiva o els decomisos que es produeixen. A l'any 2017, moment en que semblava que ja s'ha arribat un estat crític de les colònies d'aquest cnidari, la Generalitat de Catalunya va establir la **moratòria de l'extracció del corall a les aigües catalanes**, tot i que temporalment i només per un període de deu anys.

En relació a l'estat de conservació del corall convé recordar l'**informe científic** elaborat pels principals experts catalans a l'inici del mateix 2017 i en el que es recomanava una moratòria d'un mínim de vint anys en l'extracció del corall, atès que la pressió a la que es trobava sotmès posava en perill la seva pervivència atès que el 90 % de les seves poblacions en aigües catalanes (interiors i exteriors) es trobaven en un estat crític.

El que semblava una bona notícia i obria noves esperances en la gestió del medi marí català, va veure's enterbolida per una nova normativa d'àmbit estatal que possibilitava l'**extracció de corall en les aigües exteriors** catalanes, entre cap Begur i Arenys de Mar, on la Generalitat no té competències. A més incrementava el nombre de llicències de pesca, contravenint les recomanacions científiques esmentades i les establertes des d'institucions internacionals. Una nova ordre

del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació que està en tràmit preveu mantenir l'extracció de corall en les aigües exteriors catalanes.

És en aquest punt que cal posar de relleu que el Govern de l'Estat és capaç d'autoritzar l'extracció de corall sense disposar de cap informe científic que demostrï que aquesta extracció es pot fer sense posar en perill la pervivència d'aquesta espècie i alhora ignorar els informes científics que demanen la moratòria i que demostren amb dades contrastades els efectes negatius que pot tenir l'extracció de corall.

Davant d'aquesta situació, 85 entitats científiques, ambientals i d'activitats subaquàtiques —entre les quals s'hi troba la Institució— han adreçat una **carta a la ministra** per a la Transició Ecològica i al ministre d'Agricultura, Pesca i Alimentació per demanar que s'estableixi una veda total sobre aquesta espècie a les aigües catalanes i a la resta del litoral mentre no disposin de dades científiques que demostrin que les poblacions de corall es troben en un estat de conservació favorable.

També es demana un veritable canvi en la política pesquera, no només perquè aquesta es basi en dades i informacions científiques i contrastades, sinó per garantir el compliment de la normativa vigent, nacional i internacional, i vetllar per la recuperació dels ecosistemes marins en benefici de tothom. ■

Assemblea General

El dimarts 30 d'octubre es dugué a terme l'Assemblea General de socis de la ICHN. D'acord amb l'ordre del dia, es va aprovar l'acta de l'Assemblea General del 10 de juliol de 2017 i seguidament les línies generals d'actuació, presentades per la secretària, Eulàlia Comas.

Després de la presentació i aprovació de l'estat de comptes, presentats per la tesorera, Roser Campeny, es va procedir a la votació per renovar els càrrecs del Consell Directiu.

Una vegada fet el recompte de vots el Consell quedà constituït per:

Presidència: Jordina Belmonte Soler
 Tresoreria: Ferran Climent Costa
 Vocals: Albert Masó Planas
 Joan Pino Vilalta
 Juli Pujade Vilar
 Delfi Sanuy Castells
 Ferran Sayol Altarriba

A continuació, Joan Pino, s'acomiadà com a president tot agraïnt la col·laboració dels membres del Consell, dels que deixen el Consell, especialment la de la Roser Campeny, i del secretari tècnic.

Abans d'acabar l'acte, la nova presidenta, Jordina Belmonte, agrai la confiança que li han fet els socis i es va comprometre a treballar per fer créixer la Institució, tant pel que fa al nombre de socis com, sobretot, en el vessant científic. ■

Sortides naturalistes guiades

Hostalets d'en Bas, el salt de l'Olla i les Marrades del Camí Ral Vic-Olot. El dissabte 6 d'octubre reprenguérem les sortides naturalistes amb una ruta circular des del poble bonic i endreçat d'Hostalets d'en Bas fins a la serra de Pruit, a la part alta del Cabrerès. Després d'un passeig per la plana, l'itinerari s'enfilà resseguint per corriols el torrent del Puig i en baixà més plàcidament pel Camí Ral de Vic a Olot.

A baix, la vall d'en Bas sobta per ser tan plana i tan fèrtil entre muntanyes i volcans. S'explica el fet per una colada de lava del Croscat que barrà el pas del riu Fluvià; el riu formà un estany que en quedar reblert de sediments esdevingué l'actual plana d'en Bas, una de les millors terres agrícoles de Catalunya.

La visita preparatòria del 22 de juliol passat, ens alertà de la presència de la papallona o eruga defoliadora del boix (*Cydalima perspectalis*). Aquell dia, únicament a la part baixa del torrent del Puig, al nivell de la font de les Fogoses, vam observar un sol rodal de boixos defoliats i amb restes de fils d'eruga; a terra una papallona adulta morta de l'espècie *Cydalima perspectalis*, originària de Xina i Japó, era la prova concloent. Més amunt del vessant, els boixos no n'estaven

Papallona del boix (*Cydalima perspectalis*)

afectats. Durant el viatge d'anada s'explicà el problema de les invasions biològiques amb nombrosos exemples: el mosquit tigre patit durant l'estiu a Manresa, el cranc blau a l'Ebre, els cecidis trobats a les fulles dels castanyers de Sant Martí del Canigó durant la darrera sortida del curs anterior causats per un cinípid d'arribada recent també de Xina i que segurament veurem aquest novembre també al Montseny, la vespa asiàtica, la processionària del pi, el seneci del Cap i moltes plantes més, i lògicament la papallona del boix. Al nostre entendre, la qüestió de les invasions biològiques s'ha accelerat i agreujat durant les darreres dècades per la intensificació del comerç mundial. Vam arribar doncs a Hostalets d'en Bas atents a la papallona del boix.

No va caldre buscar gens. Al poble mateix d'Hostalets d'en Bas, nombroses papallones del boix voleiaven entre els boixos encara indemnes al jardinet del davant de l'església. La papallona, que fa 2 o 3 diverses generacions l'any, s'havia estès. Els presagis eren dolents; la realitat que

ens vam trobar va ser molt pitjor. Tots els boixos, de dalt a baix de la muntanya, tots estaven completament defoliats i fins amb l'escorça rosegada per les erugues del boix. Als tolls del torrent s'acumulaven per milers els cadàvers de les papallones. Segons ens va explicar després la gent del poble, la devastació total dels boixos, una espècie fins aquest any abundantíssima en aquesta àrea, s'havia produït en només 3 setmanes. No és d'esperar que aquests boixos defoliats puguin recuperar-se perquè la plaga es manté latent, ni tampoc que la plaga de la papallona del boix s'aturi al Cabrerès.

El torrent del Puig o de l'Hostalot és un dels torrents de la capçalera del Fluvià. Es desploma uns 500 metres des de la part més alta del Cabrerès a la vall d'en Bas en una successió de salts per damunt de cadascun dels estrats de calcària que sobresurten al vessant. L'aigua diposita travertins, sovint en forma de cortina, damunt de la roca calcària original. El torrent del Puig és salvatge pura.

Després de 3 setmanes sense ploure, el cabal del torrent era escàs malgrat ser a la tardor, molt menor que al mes de juliol, una circumstància que li restava espectacularitat. A canvi, l'ascensió per terreny sec i els passos per allà on calia creuar el torrent van ser més fàcils. De baix a dalt, vam resseguir els gorgs de les Fogoses, de l'Ansat, dels Cristians i de l'Olla, la gorga Negra i el gorg del Grau. De tots ells, el més gran i impressionant és el salt de l'Olla, descrit amb precisió pel topònim, i amb un superb teló de travertí per on llisca l'aigua. El gripauet (*Pelodytes punctatus*) xipollejava a l'aigua poc fonda, posant una nota d'alegria. Però a les vores calmes dels tolls s'acumulaven per centenars o per milers els cadàvers de papallones del boix mortes. Els boixos sense ni una fulla i l'estesa de papallones mortes a l'aigua donaven la mesura de la magnitud de la tragèdia.

Sortint del torrent vam enllaçar amb el Camí Ral Vic-Olot a l'alçada de la font de les Marrades. El tram de camí ral de les Marrades, un dels més ben conservats de Catalunya, puja en ziga-zaga per l'interior de la fageda ombrívola per superar el Grau d'Olot; al capdamunt hi ha l'Hostal del Grau

Gorg de l'Olla

Papallones del boix mortes al torrent del Puig.

Marrades del Camí Ral Vic-Olot.

o l'Hostalot. Passades unes quantes llaçades, en sortirem per observar la Mina del Bandoler. La Mina consisteix en una llarga escletxa a l'estrat culminant de gres prou ampla com per passar per dins on, segons conta la tradició oral, s'amagaven bandolers per assaltar els viatgers.

L'altiplà del Cabrerès o Collsacabra és tot un altre món, un mosaic de pastures i boscos clars encapçalats pel roure. Esperàvem trobar-hi bolets perquè al juliol s'hi collien ceps (*Boletus aestivalis*), rossinyols (*Cantharellus cibarius*) i llores verdes (*Russula virescens*), però la temporada de bolets s'havia estroncat per falta de pluja. Només quedaven quatre bolets secs, ja difícils de reconèixer. Això sí, enmig de la fageda, de tant en tant arribava la pudor penetrant de l'ou del diable (*Phallus impudicus*).

Els camins rals amb servei d'hostal a distàncies convenients van facilitar durant segles els viatges a peu o a llom d'ases, mules i cavalls; van ser l'equivalent a les autopistes actuals. De tornada, el Camí Ral Vic-Olot empedrat, amb trencaaigües i amb murs que l'aguanten al tram més dret de les Marrades, ens conduí a Hostalets i a un altre temps quan el viatge desgranava d'un a un els llocs per on passava.

A la plana d'en Bas, uns pagesos recol·lectaven fajol (*Fapopyrum esculentum*),

en una estampa agrícola que, a Catalunya, només es manté a la Garrotxa.

Amb la plaga bíblica als boixos, el torrent amb poca aigua i l'absència de bolets al bosc en un mes d'octubre es podria interpretar que la sortida va anar malament. Res més lluny de la realitat; investigar i intentar comprendre allò que passa a la natura és l'estímul de les sortides. No ens resignem, de cap manera, a acceptar els daltabaixos als ecosistemes ocasionats per espècies importades de lluny com a efecte col·lateral de la internacionalització de l'economia, però tampoc caiem en l'extrem oposat d'idealitzar uns ecosistemes suposadament estàtics, en un equilibri natural que pregonen observadors negligents. Sense canvis impredecibles i atzarosos, l'evolució no hauria tingut mai els motius per crear la meravella de la diversitat de la vida a la Terra. ■

Delegació d'Osona - GNO

L'excés de nitrats redueix la biodiversitat a les fonts

Des de ja fa uns anys, la Delegació de la Serralada Litoral Central (SLC-ICHN) va engagar el Projecte Fonts. L'objectiu d'aquest projecte no era altre que el de conèixer la qualitat de l'aigua de les fonts i de quina manera podia afectar a les espècies de briòfits (molses i hepàtiques) que s'hi estableixen. Des del 2015, la delegació d'Osona (GNO-ICHN) va voler col·laborar en aquest projecte i es va posar per objectiu estudiar

el cas concret de les fonts del Lluçanès, on els darrers anys hi ha hagut una preocupació creixent per la contaminació dels aquífers degut a l'abús dels purins com a fertilitzants. Els briòfits van semblar un grup ideal per estudiar els efectes de la qualitat de l'aigua sobre la biodiversitat, ja que són molt sensibles a la contaminació. Els resultats de l'estudi, publicats a la revista AUSA (Sayol *et al.* 2017), confirmen una reducció de la

(Continua)

biodiversitat de briòfits en fonts amb excés de nitrat, ja que unes poques espècies són les que poden persistir en aquestes condicions.

El mostreig va analitzar un centenar de fonts, de les quals un terç sobrepassen els 50 mg/L (límit de potabilitat) i, de fet, algunes fonts triplicquen aquest límit, com la font del Barber (254,71 mg/L) de Sant Feliu Sasserra o la font del Puig (184,84 mg/L) d'Oristà. Les fonts amb menys nitrat, en canvi, es van trobar a la zona més septentrional del Lluçanès: les fonts del Pi, de la Llema i de la Pixarella, totes tres a Alps, van ser les que presentaven valors més baixos de nitrats (menors a 0,03 mg/L). Pel què fa als briòfits, se'n van poder identificar 36 espècies diferents, on destaquen la molssa *Eucladium verticillatum* i l'hepàtica *Pellia endiviifolia*, trobades a 72 i 87 fonts respectivament, segurament perquè poden viure tant en aigües netes com en aigües molt carregades de

nitrat. Hi han altres espècies, en canvi, que només podem trobar en llocs amb aigües molt netes, com ara les hepàtiques *Jungermannia hyalina* i *Lophocolea bidentata*, o la molssa *Brachythecium populeum*. Això ens indica que hi ha determinades fonts, sovint les menys contaminades, que actuen com a autèntics refugis de biodiversitat. De fet, l'estudi ha pogut comprovar que un excés de nitrat fa decaure la diversitat d'espècies de molles i hepàtiques. Les 20 fonts més contaminades tenien 2,5 espècies per font, mentre que a les 20 més netes en tenien fins a 4,1 de mitjana. Els problemes derivats de la contaminació, doncs, no només poden afectar la salut de les persones, sinó que poden ocasionar una pèrdua de biodiversitat, amb unes poques espècies dominant totes les fonts. Està a les nostres mans intentar revertir aquesta dinàmica, per tal de mantenir la biodiversitat que encara no s'ha perdut. ■

Surt a la llum el primer article del Projecte Fonts del GNO!

Una radiografia sobre l'estat físic i biològic de gairebé 100 fonts del Lluçanès, centrada sobretot en la relació entre la seva concentració de nitrat i els briòfits (molles i hepàtiques) que hi viuen.

Podeu trobar aquest article a la [revista AUSA](#).

L'article es va fer amb la col·laboració de la Delegació de la Serralada Litoral Central i de la plataforma Lluçanès Viu.

Cicle «Descobreix els sistemes naturals 2018»

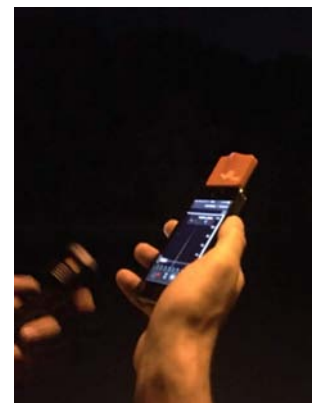
Nit de ratpenats a la riba del riu Ter. El divendres dia 21 de setembre passat va tenir lloc la dotzena sortida naturalista del cicle, organitzat pel Grup de Naturalistes d'Osona (GNO-ICHN), el Centre d'Estudis dels Rius Mediterranis (CERM-UVic UCC) i el Museu del Ter (Ajuntament de Manlleu), dedicada al grup de mamífers més divers, i alhora desconegut, del nostre entorn: els ratpenats.

En total, vint-i-cinc participants van assistir a la jornada, que va començar a les 19 h, amb una presentació a càrrec de Jordi Camprodon, qui també va acompanyar els assistents a l'exterior on, amb l'ajuda d'un detector d'ultrasons, es van poder veure i identificar alguns individus.

La presentació introductòria va desvelar alguns dels secrets d'aquests mamífers voladors tant interessants: de què s'alimenten? On viuen? Quantes cries tenen? Quants

anys poden viure? Com s'han de col·locar les caixes-refugi?, entre altres qüestions. Posteriorment, des de la riba del riu Ter, es van identificar tres espècies de ratpenats (totes del gènere *Pipistrellus*): pipistrel·la comuna (*P. pipistrellus*), pipistrel·la nana (*P. pygmaeus*) i pipistrel·la de vores blanques (*P. kuhlii*). ■

Descobrint les guixeres del sud d'Osona

Després del parèntesi estival, l'onzena sortida naturalista del cicle ens apropà a les antigues explotacions de guix del sud d'Osona.

En total, vint participants van prendre part en un itinerari al voltant de la pedrera de guixos de Mas Güells. Al llarg d'aquest es van realitzar diverses parades on s'observà amb detall la geologia de la zona, guiats per

Jordi Espuny Solaní, geòleg divulgador, que dirigí l'expedició i la il·lustrà amb les seves explicacions, làmines i dibuixos.

Entre d'altres, vam reconèixer i identificar margues, guixos i gresos, totes elles roques sedimentàries. A més, vam observar algunes de les propietats utilitzades per identificar els minerals, i en concret per diferenciar el

(Continua)

El gat fer i l'estudi que es du a terme des de la Delegació d'Osona de la Institució són protagonistes a La Vanguardia. [Consulteu l'article](#) que es va publicar el dissabte 3 de novembre.

guix de la calcita, dos minerals que sovint la gent sol confondre. També, els fòssils i les falles van tenir el seu moment de protagonisme. Finalment, aprofitant les poques restes que queden de l'exploració del guix, vàrem aprendre com s'extreia, així com tot el seu procés d'elaboració.

Destacar que el temps va acompanyar ajudant a què la sortida fos un èxit rotund. ■

L'evolució del relleu des dels Cingles de Tavertet

El dissabte 6 d'octubre passat, va tenir lloc la catorzena sortida naturalista del cicle, que va convidar els participants a observar els cingles de Tavertet des d'un punt de vista geològic.

En total, quaranta participants vam prendre part en una ruta que ens va portar fins al turó del Castell. Al llarg de l'itinerari vam fer diverses parades on Jordi Vilà, geòleg i guia de la sortida, va explicar la història geològica de la zona a partir de l'observació de fòssils, de les característiques de les roques i del paisatge a gran escala.

Vam tenir l'oportunitat d'observar petites falles, identificar nummulits (fòssils de foraminífers unicel·lulars que vivien en simbiosi amb algues), interpretar els colors i característiques dels diferents estrats que conformen els cingles, i també situar cro-

nològicament els principals fenòmens que històricament han modelat el relleu i l'han convertit en l'atractiu paisatge que veiem actualment. ■

Delegació de la Garrotxa

Catàleg dels briòfits de la Garrotxa, 2018

El 2018 és el segon any de prospeccions amb l'objectiu de completar el catàleg de briòfits de la Garrotxa. Les previsions és que en tres o quatre anys de treball es pugui arribar a elaborar un catàleg força complet de la comarca, tal com ja s'ha fet amb altres grups com flora vascular, líquens, orquídies, papallones diürnes, libèl·lules i ortòpters.

La delegació de la Garrotxa de la Institució Catalana d'Història Natural ja havia desenvolupat una primera campanya els anys 2005 i 2006, i que va permetre elaborar un primer catàleg amb 246 espècies de briòfits.

La campanya d'aquest any, organitzada conjuntament amb el Museu dels Volcans d'Olot i amb el suport econòmic del Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya, a més de prospeccions individuals, organitza sortides obertes al públic que estigui interessat en conèixer el món dels briòfits, i afeccionats que vulguin col·laborar en el projecte. Les sortides són guiades per Miquel Jover, del grup de Flora i Vegetació de la Universitat de Girona.

El 17 de març es va fer una primera sortida al Pla de Sant Roc (Sant Aniol de Finestres), als límits meridionals de la comarca,

en ambients mediterranis i substrats sorrencs. Al llarg d'aquesta sortida vam trobar espècies típiques d'ambients xeròfils com *Pleurochaete squarrosa*, *Didymodon acutus*, *Grimmia pulvinata* i *Tortula muralis*, però també d'altres més aviat pròpies d'ambients montans i subalpins, com *Hylocomium splendens*. Els dies 19 i 20 de maig les prospeccions es van centrar en ambients més montans i humits del sector de pla Traver-Puig Cubell i Puig Miralles, on abunden espècies com *Eurhynchium striatum*, *Polytrichum formosum* i *Bartramia ithyphylla*.

Enguany encara hi ha programada una altra sortida el dia 10 de novembre, cap al sector

Aplicació de l'ICGC que visualitza l'abast dels incendis sobre el territori

de Santa Pau, en què es visitaran ambients mediterranis humits.

El projecte pretén aconseguir un catàleg el més complet possible que permeti tenir una idea de la diversitat de briòfits de la comarca i una primera aproximació a la seva distribució comarcal i per hàbitats.

Un altre dels objectius del projecte és localitzar briòfits amenaçats i protegits inclosos en el Programa de Seguiment i Conservació de Flora Amençada de la Garrotxa i del Ripollès. Aquesta tasca la desenvolupa l'entitat des de fa anys amb l'objectiu de fer seguiment i vigilància, i actuacions de conservació en cas que sigui necessari. Aquest és el cas de l'única localitat controlada a la península Ibèrica de l'hepàtica *Mannia fragans*, estrictament protegida a Catalunya. L'entitat fa un seguiment de la localitat des de l'any 2009.

Mannia fragans

Climacium dendroides, molsa força rara de la qual s'ha localitzat una població a la Garrotxa i una altra a Osona, a prop dels límits comarcals, creixent en prats amb el sol xop bona part de l'any.

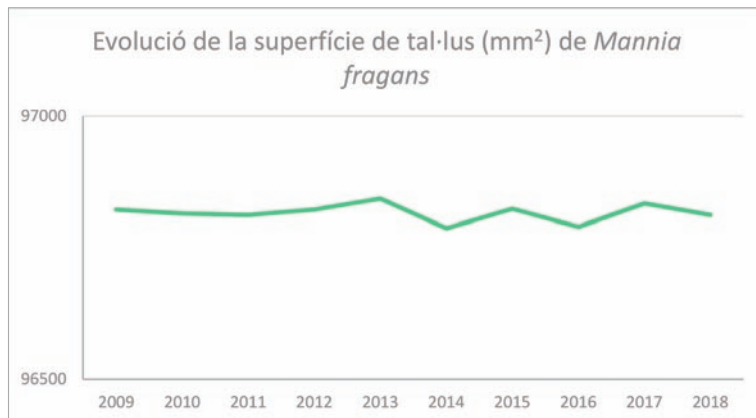
Homalothecium philippeanum, una molsa poc freqüent a Catalunya ja que les localitats conegudes es concentren al Pirineu,

des de la Vall d'Aran fins al Ripollès i que hem recollit sobre roques i també a la base d'arbres a les fagedes de la serra de Llancers i del Puigsacalm.

Oxyrrhynchium schleicheri, molsa considerada rara a nivell de la península Ibèrica i tot i que no es una novetat

per a la comarca, si que n'hem localitzat una nova localitat en fagedes a l'obaga del Puigsacalm.

Les prospeccions d'aquesta campanya ens han permès incrementar de manera important el número d'espècies del catàleg, que actualment és de 286 tàxons i començar a tenir una primera idea de la distribució de moltes espècies de briòfits a la comarca. ■

També el 2018, s'ha trobat una nova localitat d'*Oedipodiella australis*, la segona de l'espècie a la Garrotxa. Es tracta d'una molsa anual que a la comarca apareix sobre sòls primers en esquerdes de roques basàltiques o en murs de pedra seca. Es tracta també d'una molsa protegida a Catalunya.

Altres citacions importants de la campanya d'aquest any són:

Catàleg dels fongs de la Garrotxa

Aquest 2018 es va constituir un nou grup de recerca de la Delegació de la Garrotxa de la ICHN amb l'objectiu d'elaborar el catàleg comarcal de fongs. Com en altres grups, s'organitzen sortides i activitats obertes a tots els interessats en els fongs. El grup està coordinat per membres de la ICHN i l'assessorament científic va a càrrec de l'Associació Micològica Joaquim Codina, ja que per la dificultat en la determinació d'aquests organismes és convenient que totes les citacions siguin confirmades per especialistes.

Un altre aspecte important és la recopilació de citacions de la comarca, tant les procedents d'activitats col·lectives que s'han anat organitzant des de fa molts anys com les de micòlegs que han publicat les seves observacions. També s'està fent una anàlisi de les zones amb més informació sobre fongs a la comarca i els sectors que han estat menys

estudiats per orientar millor les sortides que es vagin programant.

En aquesta primera campanya, les activitats van començar el 20 d'abril amb una sessió científica en el marc de la qual l'Andrés Valverde va fer la xerrada «Els fongs de la

Amanita proxima

Oxyrrhynchium schleicheri

Natura Catalana, La lettre des Réserves Naturelles Catalanes, número 34. Juliol de 2018. 15 p.

Garrotxa». Segons el Banc de Dades de la Biodiversitat de Catalunya a la comarca de la Garrotxa s'han citat 1.077 espècies de fongs.

La primera sortida es va fer el 21 d'abril a la vall de Bianya, a la riera del Farró, per buscar fongs de primavera i corticícules, observant-se unes 40 espècies. El 15 de setembre es va organitzar la segona sortida a Sant Aniol de Finestres en la qual es van poder observar unes 80 espècies, algunes prou interessants com *Amanita proxima*, *Exidiopsis calcea* o *Russula galochroides*.

El 6 d'octubre es va fer la tercera sortida a la vall de Bianya, a la baga de Sant Valentí i a la riera de Santa Llúcia del Puigmal, i es van observar 116 espècies. A la riera de Santa Llúcia del Puigmal les espècies més destacades van ser *Dermoloma josserandii*, *Echinoderma hystrix*, *Entoloma euchroum*, *Entoloma incarnatofuscescens*, *Flammulaster speireoides*, *Lactarius acris*, *Lactarius ilicis*, *Mucidula mucida*, *Paxillus olivellus*, *Psilopezia nummularialis*, *Rhodotus palmaris*, *Steccherinum cf. cremeoalbum* i *Tubaria pseudoconspersa*.

El 27 d'octubre es va organitzar una sortida matinal als voltants d'Olot que, a més, va permetre recol·lectar alguns exemplars

Exidiopsis calcea

Dentipellis fragilis

de les 127 espècies que es van mostrar a l'exposició de bolets que es va organitzar a la tarda a la sala d'actes de l'Hospici d'Olot. Entre les espècies remarcables que es van poder veure destaquen: *Clathrus archeri*, *Dentipellis fragilis* i *Entoloma sordidulum* a la zona de la font de les Tries. A la calçada romana de Sant Salvador de Bianya (Vall de Bianya) les espècies més destacables van ser *Cortinarius ionochlorus*, *Cortinarius quercus-ilicis*, *Lactarius atlanticus* i *Leucopaxillus tricolor*.

L'exposició a l'Hospici va ser visitada per un centenar de persones i la jornada es va cloure amb una xerrada a càrrec de Miquel Àngel Pérez-De-Gregorio, que es va centrar en els fongs de les zones volcàniques del parc natural, esmentant les espècies més interessants i fent un balanç de l'estat del coneixement actual dels fongs d'aquestes zones volcàniques.

El projecte de Fongs de la Garrotxa és un projecte promogut per la delegació de la Garrotxa amb l'Associació Micològica Joaquim Codina i el Museu dels Volcans de l'Ajuntament d'Olot i aquest any ha comptat amb el suport econòmic de la Diputació de Girona i el Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya. ■

Delegació de la Serralada Litoral Central

Tronades Científiconaturalistes

El dia 3 d'octubre Aida Viza va parlar de la recerca que estan fent sobre els odonats i la seva adaptació al canvi climàtic. L'objecte del seu estudi ha sigut un grup de libèl·lules i d'espiadimonis, escollint-los per la seva distribució, els seus requeriments sobre l'hàbitat i la tolerància al canvi de l'hàbitat. Van aconseguir modelitzar la distribució de les poblacions segons la disponibilitat d'aigua i creuant el model de la distribució dels odonats amb altres models sobre la disponibilitat d'aigua. Quan van fer els càlculs amb prediccions diferents sobre la disponibilitat d'aigua (més o menys segons les prediccions climàtiques) van veure que en tots els casos la distribució de les poblacions variava. En

alguns casos la grandària de la població es mantenia estable tot i que amb distribució diferent i en altres casos la població dismi-

(Continua)

nuïa. No hi ha dades concloents sobre les poblacions i espècies però sí molt concloents

sobre la distribució de les espècies. Hi van assistir una vintena de persones. ■

Grup de treball Societat Catalana de Fotògrafs de Natura

Jorge Wagensberg, el pensador intrús. Sessió inaugural del curs 2018-2019

El 3 d'octubre passat es van inaugurar les activitats del nou curs acadèmic. Aquest cop es va fer en record de Jorge Wagensberg, que ens va deixar el 3 de març d'enguany. Era professor de la universitat, doctorat en Física, investigador especialitzat en termodinàmica i divulgador científic. Ha escrit més de vint llibres i un centenar d'articles a les revistes més prestigioses, i ha rebut nombrosos premis, el darrer dels quals és el Ramon Margalef a la investigació científica del 2018. Va ser director del Museu de la Ciència de Barcelona (CosmoCaixa) durant un quart de

segle i el portà a ser una referència mundial. Actualment era director artístic del projecte de l'Hermitage de Barcelona.

Això és el més conegut d'ell, però aquest cervell de pensador intrús tenia moltes altres facetes. Per parlar d'aquestes menys conegudes vam reunir

cinc persones que l'havien conegut de prop. Primer va parlar Rosa Carretero, directora de Relacions Institucionals de l'Hermitage Barcelona, que va exposar principalment la tasca museogràfica que realitzava amb en Jorge col·laborant en exposicions i museus de tot el món. La consecució d'aquest Hermitage, que tots desitgem, era un dels seus somnis.

A continuació estava convidat Hernán Crespo, arquitecte que ha treballat a CaixaForum i a CosmoCaixa, on ha sigut cap d'exposicions de ciència. En no poder venir, fou la seva muller, Cristina Herrera, qui va exposar les vicissituds produïdes durant els vint anys que ell va estar participant en la concepció i producció d'exposicions en el Museu de la Ciència i molt especialment en la seva ampliació.

Després fou el torn d'Ambrosio García Leal, biòleg, doctor en Filosofia de la Ciència i autor de diversos llibres sobre filosofia de la biologia i la teoria evolutiva. Explicà les interessants i interminables disquisicions que feia amb en Jorge sobre l'evolució de sistemes complexos adaptatius, l'ecologia teòrica, la biofísica i sobre l'increment evolutiu de la complexitat biològica.

Seguidament intervingué Simone Mateos Biehler, doctorada en economia internacional i especialitzada en periodisme científic. Els anys 90 treballà a diversos medis de comunicació catalans, i al Museu de la Ciència col·laborà amb en Jorge, sobre tot en l'exposició de l'Amazones. Després, a Brasil, continuà la seva tasca i obtingué dos premis de periodisme d'investigació. Allà estant seguí la relació amb en Jorge, essent un fill –en Diego– el «projecte» comú que enfortí més el vincle d'aquesta parella transatlàntica.

Finalment, Albert Masó, biòleg doctorat en Ecologia i Evolució, explicà la seva antiga relació amb en Jorge, que ja començà quan s'escapava de la Facultat de Biologia per anar a les classes que feia a la propera Facultat de Física, relació que ja no es va interrompre mai. Durant la tesi va fer un curs de doctorat amb ell, el dels sistemes complexos, i de seguida començà a impartir els primers cursos al Museu de la Ciència, on realitzà un parell d'exposicions: la de «Papallones» i la d'«Essències i fragàncies naturals». En altres coses, també compartien l'afició per la fotografia, llibres publicats a la mateixa col·lecció (*Moment Angular*) i col·laboracions a la mateixa revista de divulgació científica (*Mètode*).

El públic va gaudir de les explicacions de tots alhora que contemplava fotos que s'anaven projectant reflectint diversos moments de la vida d'en Jorge. Agraïm als cinc ponents que ens hagin ajudat a apropar-nos a les facetes menys conegudes d'aquest «pensador intrús». Jorge, pots estar ben segur que, malgrat la teva absència, el teu pensament, els teus missatges, la teva filosofia, el teu mètode i tot el que ens has transmès seguiran amb nosaltres. Allà on siguis t'enviem tots una fortíssima abraçada! ■

Revista *Muntanya*, número 926, any 142. Centre excursionista de Catalunya, setembre de 2018. 82 p.

Societats adherides

Revista *Vèrtex*, número 280. Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, setembre 2018. 98 p.

Grup Mineralògic Català. Conferències Mineralògiques de Tardor 2018

El 19 d'octubre de 2018 tingué lloc, a la sala Nicolau d'Olwer de l'IEC, la segona part de la conferència «Espais insòlits del patrimoni geològic català», a càrrec d'Isaac Camps Gamundi, geòleg, editor científic i guia de camp.

Tot i que les condicions meteorològiques d'aquell divendres a la tarda no animaven gaire a sortir de casa, al final ens vàrem reunir una vintena d'assistents per inaugurar el cicle de Conferències Mineralògiques i gaudir de la primera d'elles.

La presentació de l'acte va ser a càrrec de Joan Pino, president de la ICHN i de Frederic Varela Balcells, president del Grup Mineralògic Català. Seguidament i una vegada presentat el ponent, l'Isaac Camps, al qual alguns ja coneixíem de la primera edició, es va iniciar la conferència.

L'Isaac ens va presentar i explicar de manera amena i fàcil d'entendre als profans en geologia, una sèrie de punts geològics de la geografia catalana sorprenents i molt poc o gens coneguts.

Així vàrem descobrir un antic pitó volcànic en el monòton paisatge calcari del massís del Garraf; també la zona lacustre de la vall de Sant Miquel de Campmajor, lligada genèticament al conegut estany de Banyoles.

Seguidament ens va indicar alguns miradors geològics privilegiats, situats al Prepirineu, i des d'on podem observar encavalcaments, encavalcaments dobles, anticlinals i d'altres fenòmens geològics que sovint només és possible veure sobre el paper i que aquí se'ns presenten en tota la seva magnitud geològica. Aquí va incloure també la discordança progressiva de Busa-Bastets, el punt on el geòleg Oriol Riba va descriure per primera vegada l'any 1973 aquest fenomen geològic a escala mundial i que va batejar amb aquest nom, que serveix avui en dia com a referència. Diguem que seria, en termes mineralògics, una localitat tipus per a un fenomen geològic. També vam conèixer una de les poques surgències salines continentals a Catalunya, el Salí de Cambrils (al Solsonès, no confondre amb la població homònima de la costa tarragonina). I finalment vam conèixer una primícia descoberta per un geòleg terrassenc i que està en procés

d'estudi, uns doms volcànics precarbonífers (vulcanisme submarí) extraordinàriament ben conservats i dels quals sembla haver-n'hi molt pocs coneguts, i que es troben a la rodalia de la ciutat de Terrassa.

Després del torn de preguntes i dels aplaudiments força merescuts al ponent, ens emplaçarem per a la pròxima conferència. ■

Representants en organismes i institucions

Comissió de Política Territorial i Urbanisme de Catalunya

En la seva reunió del 17 de setembre passat, la Comissió de Política Territorial i Urbanisme de Catalunya va emetre el seu informe previ a l'aprovació definitiva pel conseller del Pla director urbanístic de l'activitat minera al Bages. Aquest pla se centra en la concentració de l'activitat minera a Súria i preveu la construcció d'una segona planta d'aprofitament de la sal del runam del Fusteret i acabar amb els abocaments al runam del Cogulló a Sallent i la salinització que ocasiona.

Entre les seves prioritats, el PDU preveu la restauració del dipòsit de la Botjosa, adoptar les previsions del trasllat de l'activitat mine-

ra a Súria i fer el seguiment dels indicadors ambientals establerts.

Cal recordar que a l'any 2017 i per ordre judicial havien de finalitzar els abocaments al runam del Cogulló, però que es va atorgar un any de pròrroga, ampliable a un any més, per no parilitzar l'activitat minera. Això comporta que cada tres mesos s'hagin d'enviar les dades al jutge de com s'executa aquesta pròrroga.

També es va informar l'inici de formulació del Pla director urbanístic de les activitats de càmping que abastarà el conjunt de Catalunya i que preveu garantir l'encaix urbanís-

(Continua)

tic, ambiental i paisatgístic dels càmpings, mantenir el caràcter d'espais oberts dels

indrets on es situen i avançar en la seva sostenibilitat.

Recull de legislació

Andorra

Llei 21/2018, del 13 de setembre, d'impuls de la transició energètica i del **canvi climàtic** (Litecc). BOPA número 57 de 3 d'octubre de 2018.

Ordre ministerial del 20 d'agost del 2018 relativa a l'aplicació dels plans de **caça sobre la població d'isards** en terreny cinegètic comú i en el vedat de caça d'Enclar per a la temporada 2018. BOPA número 49 de 22 d'agost de 2018.

Catalunya

RESOLUCIÓ TES/2079/2018, de 12 de setembre, per la qual s'emet la declaració ambiental estratègica del Pla director urbanístic de l'**activitat minera al Bages** (exp. OAA20160013). DOGC número 7707 de 17 de setembre de 2018.

País Valencià

DECRET 154/2018, de 21 de setembre, del Consell, de desplegament de la Llei 4/2006, de 19 de maig, de la Generalitat, de **patrimoni arbori monumental** de la Comunitat Valenciana. DOCV número 8393 de 28 de setembre de 2018.

Estat

Real Decreto 699/2018, de 29 de junio, por el que se declara Área Marina Protegida el **Corredor de migración de cetáceos del Mediterráneo**, se aprueba un régimen de protección preventiva y se propone su inclusión en la Lista de Zonas Especialmente Protegidas de Importancia para el Mediterráneo (Lista ZEPIM) en el marco del Convenio de Barcelona. BOE número 158 de 30 de junio de 2018. ■

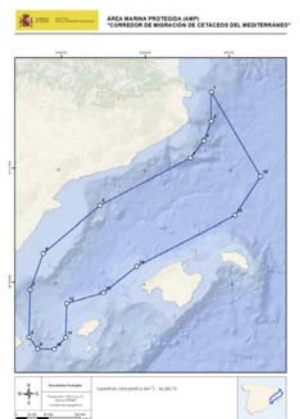
Agenda

Delegació del Bages

Dimarts 6 de novembre de 2018, a les 19.30 h, a la sala d'actes del Centre Cultural El Casino (passeig de Pere III, 17; Manresa), xerrada **Les Orquídies silvestres de Catalunya**, a càrrec de, JORDI PRAT, del Grup Orquidològic de Catalunya.

Dissabte 10 de novembre, **travessa del Montseny, de Sant Marçal a Fontmartina pels cims de Les Agudes i el Turó de l'Home** (Vallès Oriental). Sortida a les 8:15 davant de l'EPSEM-UPC, a l'avinguda de les Bases de Manresa.

Cal inscriure-s'hi a l'adreça ichnbages@gmail.com o bé al telèfon 933 248 582 de la Secretaria de la ICHN.

Àrea Marina Protegida Corredor de migració de cetacis de la Mediterrània

Vols rebre el NOTÍCIES més aviat, en color i amb enllaços als documents anunciats?

Contacta amb la Secretaria de la Institució (ichn@iec.cat) i demana la versió en format pdf!

Segueix-nos al [Facebook](#).

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
Departament de Territori
i Sostenibilitat

fundada el 1899

ICHN
Institució Catalana
d'Història Natural

Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

Redacció: ICHN
C. del Carme, 47
08001 Barcelona
Tel. 933 248 582
Fax 932 701 180
A/e: ichn@iec.cat
A/I: <http://ichn.iec.cat>

Imprimeix: IMPREMTA BADIA, SL
ISSN: 2339-5672
Maqueta: Albert Beltran
Dipòsit Legal: B.39829-1995

Delegació d'Osona - GNO

Cicle «Descobreix els sistemes naturals» 2018

10 de novembre de 2018, de 10 a 14 h, *Els bolets*. Punt de trobada: Universitat de Vic. Campus de la Torre dels Frares (c. de la Laura, 13. Vic).

Grup de treball Grup Orquidològic de Catalunya

Dimarts 6 de novembre de 2018, a les 19.30 h, a la sala d'actes de la Biblioteca del Casino de Manresa, xerrada *Les orquídiessilvestres de Catalunya*, a càrrec de JORDI PRAT.

Dissabte 10 de novembre de 2018, se celebrarà, a Calders, la *Festa de Tardor*, amb dinar de germanor amb les aportacions del socis que hi assisteixin amb les seves especialitats culinàries. A partir de les 10 del matí hi haurà projeccions de viatges de flora i orquídiessilvestres, a la plaça de l'Església de Calders. Per participar-hi serà necessari comunicar l'assistència a Jordi Prat (jpratf12@gmail.com)

Del 5 al 16 de novembre de 2018, de 16 a 21 h, al Centre Cívic Sales i Carner (c. Bernat Oller, 14-16, de Manresa), *Exposició fotogràfica d'orquídiessilvestres de Catalunya*, amb fotografies dels membres del Grup Orquidològic de Catalunya.

Grup de treball Societat Catalana de Fotògrafs de Natura

Dimecres 7 de novembre de 2018, a les 19 h, a la sala Pere Corominas de l'IEC, *Dolomites. Les muntanyes pàl·lides*, a càrrec de JORDI LLUÍS PI. Sessió dedicada a Pere Ignasi Isern.

Societat Catalana de Lepidopterologia

Del 6 al 30 de novembre de 2018, exposició «*Societat Catalana de Lepidopterologia, 40 anys de recerca lepidopterològica*», al claustre de l'Institut d'Estudis Catalans.

Dimarts 6 de novembre de 2018, a les 19 h, a la Sala Pere Corominas de l'Institut d'Estudis Catalans, *Acte Inaugural* de la celebració dels 40 anys de la SCL. Presentació de l'exposició i tres intervencions sobre aspectes actuals de la lepidopterologia a Catalunya, amb les intervencions següents: *Una diagnosi de l'estat dels ropalòcers catalans basada en 25 anys de seguiment del CBMS*, a càrrec de CONSTANTÍ STEFANESCU; *Estat del coneixement dels heteròcers de Catalunya: aportació de la SCL*, a càrrec de JORDI DANTART; *La conservació dels lepidòpters de Catalunya*, a càrrec de JOSEP MARIA OLMO.

Grup Mineralògic Català. Conferències Mineralògiques de Tardor

Divendres, 16 de novembre de 2018, de 19.30 a 21.30 h, a la Sala Pi i Sunyer de l'IEC, *El Geoparc de la UNESCO de la Conca de Tremp - Montsec. Gènesi del geoparc, recursos geològics i mineralògics i perspectives de futur*, a càrrec de GUILLEM PURAS CASTELLS, enginyer agrònom, coordinador Geoparc Mundial de la UNESCO Conca de Tremp - Montsec.

Divendres, 23 de novembre de 2019, de 19.30 a 21.30 h, a la Sala Pi i Sunyer de l'IEC, *La història que expliquen els minerals de les Guillerries. Mineralitzacions i textures minerals de la zona*, a càrrec de MERCÈ CORBELLA CONDOMÍ, Departament de Geologia, Universitat Autònoma de Barcelona.

Dissabte, 1 de desembre de 2018, de 10.30 a 12.30, al Museu Mollfuleda (carrer de l'Església, 43; Arenys de Mar), *Un viatge dins de la Col·lecció del Museu Mollfuleda d'Arenys de Mar. Anecdolari i observació «de visu» de peces seleccionades de la col·lecció*, a càrrec de MARC CAMPENY, conservador de Mineralogia del Museu de Ciències Naturals de Barcelona. Col·laborador del Museu Mollfuleda.

XV Sessió Conjunta CREAM-SCB-ICHN

Dimecres 21 de novembre de 2018, de 9 a 18 h, a la Sala Prat de la Riba de l'IEC, XV Sessió Conjunta CREAM-SCB-ICHN, *Reptes, idees i solucions per fer ciència ciutadana útil i amb impacte*. Consulteu el programa complet al [web de la ICHN](#).

Han col·laborat en la redacció d'aquest NOTÍCIES:

Jordi Badia, Seán Cahill, Joaquim Carbó, Dani Diaz-Diethelm, Marcos Fernández, Josep Germain, Josep Antoni Ignacio, Miquel Jover, Francesc Llimona, Albert Masó, David Meca, Xavier Oliver, Miquel À. Pérez-De-Gregorio, Albert Pujolar, Alfons Raspall, Carles Roqué, Ferran Sayol, Guillem Torner, Àngel Torrent, Francesc Vallhonrat, Andrés Valverde, i Marc Vilella.